

Aspecte din Istoria Farmaciei catalane

Partea a II-a

Teme abordate în cercetarea științifică

^{1,2}Ana Carată, ²Maria Soporean, ^{1,2}Adriana-Elena Tăerel,
^{1,2}Mihai-Lucian Stănescu

1. UMF „Carol Davila”, Facultatea de Farmacie, București
 2. Societatea Română de Istoria Farmaciei

Rezumat:

În Partea I-a a lucrării publicate în numărul anterior al acestei reviste am descris pe scurt capitole din activitatea Societății Catalane de Istoria Farmaciei (*Societat Catalana d'Història de la Farmàcia* - SCHF) din 2019 și ianuarie 2020. Totodată, am expus selectiv unele informații din primele două lucrări publicate *in extenso* în ultimul număr al revistei Societății (RSCHF n° 35/2020, Tabelul I) [2,5]. În lucrarea de față prezentăm încă trei lucrări ale farmaco-istoricilor catalani. Titlurile lucrărilor (nr. 3,4,5 din tabelul atașat) abordează următoarele subiecte: - lucrarea 3. *Critica împotriva boticarilor (spîterilor) de către Xarau (1777)*; - 4. *Funcția de informare și formare a Laboratoarelor Farmaceutice din Nordul Spaniei (Laboratorios del Norte de España - LNE) adresată publicului de la începutul secolului XX*; - 5. *Câteva considerații privind opioidele și durerea* (Tabelul I).

Cuvinte-cheie: SCHF, Cercetarea științifică de Istoria Farmaciei

Résumé:

Dans la première partie de notre article publié dans le numéro précédent de cette revue, nous avons brièvement décrit des chapitres de l'activité de la Société Catalane D'Histoire de la Pharmacie (*Societat Catalana d'Història de la Farmàcia* - SCHF) de 2019 et de janvier 2020. En même temps, nous avons exposé sélectivement certaines informations sur les deux premiers articles publiés *in extenso* dans le dernier numéro de cette revue de la Société Catalane (RSCHF n° 35/2020, Tableau, I) [2,5]. Dans cet article, nous présentons trois autres ouvrages des pharmaco-historiens catalans. Les titres des ouvrages (n° 3,4,5; le tableau ci-joint) abordent les thèmes suivants: 3. *Critique contre les apothicaires par Xarau (1777)*; 4. *La fonction d'information et de formation des Laboratoires Pharmaceutiques du Nord de l'Espagne (LNE) adressées au public depuis le début du XXe siècle*; 5. *Quelques considérations sur les opioïdes et la douleur* (Tableau I).

Mots-clés: SCHF, Recherche scientifique sur l'Histoire de la Pharmacie

*

Continuăm cu prezentarea de informații din lucrările publicate *in extenso* în revistă, (lucrările nr. 3-5 conform Tabelului atașat, RSCHF nr.35/2020, pp:19-73) [5]. Trimiterile la Revista catalană în textul prezentului articol, sunt marcate între paranteze astfel: (RSCHF p.). Unele titluri și texte scurte din limba catalană (scrise italic), nu le-am tradus, având în vedere asemănarea cu limba română.

Tabel I. Lucrări de Istoria Farmaciei redactate *in extenso* în RSCHF nr.35/2020

Titlul în original	Autori și Instituția	Titlul în limba română	Pagini RSCHF
1. <i>Terres medicinals emprades a l'Antiga Grècia</i>	Jaume Bech Borràs¹ i Consol Grau Costa² 1. Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya; 2. Llicenciada en Història i Màster en Biblioteconomia	Pământuri medicinale folosite în Grecia Antică	19-31
2. <i>Comentaris sobre un exemplar de l'obra „Herbarum vivae eicones ad natura imitationem ...” d'Otto Brunfels (Estrasburg, 1532)</i>	Josep M. Secanell Roca Farmaceutic, Santa Margarida de Montbui	Comentarii la un exemplar al lucrării „Herbarum (Ierbar) prin imitarea naturii cu imagini realizate pe viu” ¹ de Otto Brunfels (Strasbourg, 1532)	33-38
3. <i>El sermón contra los boticarios de Xarau (1777)</i>	Marisa Mundina , Master en Historia de la Ciencia, Univ. Autònoma de Barcelona	Critica împotriva boticarilor (spîterilor) de către Xarau (1777)	39-56.
4. <i>La funció divulgativa i formativa dels laboratoris farmacèutics adreçada al públic de principis del segle XX. Cas dels Laboratorios del Norte de España</i>	Maria Rosa Buhi-gas-Cardó, Cesca Niubó-Prats, Martí Pujol-Forn , Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya. Museu Cusi de Farmàcia	Funcția informativă și formativă a laboratoarelor farmaceutice adresată publicului de la începutul secolului XX. Cazul Laboratoarelor din Nordul Spaniei.	57-69
5. <i>Unes consideracions sobre opioïdes i dolor</i>	Valerio Reggi , Farmacòleg, Institut de Farmacologia de Catalunya	Câteva considerații privind opioidele și durerea.	71-73

1. Herbarum (Ierbar) prin imitarea naturii cu imagini „realizate pe viu”, (? gravurile au fost făcute după desene ale unor exemplare reale din flora spontană).

3. EL SERMÓN CONTRA LOS BOTICARIOS DE XARAU (1777), Autor, **Marisa Mundina**, Master en Historia de la Ciencia, Univ. Autònoma de Barcelona / **CRÍTICA ÎMPOTRIVA BOTICARILOR (SPIȚERILOR) DE CĂTRE XARAU (1777)**, pp: 39-56

În această lucrare, se spune că în secolele XVIII-XIX, în literatura populară satirică în versuri, se afirma că „buticarii (spițeri/farmaciiști) reprezentau un bogat filon de exploatat, criticând goana lor după bani, lăudând bunăstarea lor, dar și ajutorul oferit nevoiașilor”. În critica adresată spițerilor, Xarau a folosit forme satirice pentru poziția socială avantajoasă obținută prin escrocherii, dar și pedanteria cu care-și exercitau meseria (n.n.² profesia, farmacia nu este o meserie). Această satiră (10 pagini în revistă, 45-54), începe astfel: „Prin șmecherii și cu vorbărie / Leacuri întotdeauna rele / Cu semințe și cu prafuri / Bune, rele, false, adevărate. / Cuvintele unui Marchiz / Care nu înțelegea nimic / Comentate de Apolo / În carte, pentru a juca Solo / Vai de tine spițerule”.

În lucrarea cu titlul amintit „Critica ...”, apar numele unor figuri antice ale culturii, medicinei și farmaciei din mitologia greacă: Apolo, Asclepios și Galen. Este amintit și Th. Sydenham din secolul al XVII-lea. Aceste nume sunt amintite și în publicații relativ recente [1]. În ³MDE, despre aceste figuri, se spune: **Apolo**, (Apollo), Zeu al Soarelui și al luminii, al muzicii, al poeziei și al artelor frumoase; **Asclepios**, Zeul Tămăduirii, Patronul Medicinii, fiu al lui Apolo. Preluat de către romani sub numele de **Esculap**; **Galen** (130-200/sau 210, d.Ch., **Galenus**, **Galenos**), medic grec (n.n. și farmacist), a pus bazele studiului anatomiei umane, a scris numeroase opere de medicină, matematică, filozofie, drept și farmacie; **Sydenham Thomas** (1624-1689), medic englez, a descoperit și aplicat în clinică medicația calmantă cu Laudanum (pe bază de opiu). În Farmacopeile vremii, îi poartă numele: *Laudanum Sydenhami* [1, 3].

În lucrarea cu nr. 3 publicată în revista SCHF [5], sunt evidențiate de asemenea unele preparate farmaceutice (galenice, după numele lui Galen) precum: siropuri, extracte apoase și extracte alcoolice, pulberi, descrise ca monografii și în „*Pharmacopaea Matritensis*” (Pharmacopaea din Madrid), în care predominau remediile vegetale. Biblioteca electronică prezintă unele pagini din această Farmacopee, Typographia Regia 1739⁴. Pagini selectate [4]:

Fig. 1-4. Patru pagini scanate din „*Pharmacopoeia Matritensis*”, 1739 [4-Bibl. electronică]

4. LA FUNCÍO DIVULGATIVA I FORMATIVA DELS LABORATORIS FARMACÈUTICS ADREÇADA AL PÚBLIC DE PRINCIPIS DEL SEGLE XX. CAS DELS LABORATORIOS DEL NORTE DE ESPAÑA, / Maria Rosa Buhigas-Cardó, Cesca Niubó-Prats, Martí Pujol-Forn, *Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, Museu Cusi de Farmàcia / Funcția informativă și formativă a laboratoarelor farmaceutice adresată publicului de la începutul secolului XX. Cazul Laboratoarelor din Nordul Spaniei.*

Prim autor la această lucrare este Președinta SCHF, **Maria Rosa BUHIGAS-CARDÓ**, prezentată de noi în Prezidiu, la Sesiunea inaugurală - *Zilele Istoriei Farmaciei*, ediția a XIV-a, 15/11/2019, Sediul Colegiului Farmaceutic din Barcelona [ind. bib.5-RSCHF 35/2020 p.9; ind. bib. 2, p. 66] Reluăm prezentarea Prezidiului, de la stânga la dreapta: M. Gaya, S. Garcia-Fortes, J. de Dalmases, **Maria Rosa Buhigas- Prof. Dr. farm., actual Președinte SCHF**, F. Sabate (fig. 5).

Fig. 5. 15/11/2019. Prezidiul, Sesiunea inaugurală - *Zilele Istoriei Farmaciei*, ediția a XIV-a, Sediul Colegiului Farmaceutic din

Barcelona; de la stânga la dreapta, a 4-a persoană, **Maria Rosa Buhigas- Prof. Dr. farm., Președinte SCHF** [RSCHF, 35/2020, p.9].

Din lucrarea nr. 4 am selectat următoarele informații: „În prima jumătate a secolului al XX-lea unii farmaciști făceau o muncă de informare și educație sanitară publicului cu un nivel limitat în comportamentul igienic, sanitar. Farmaciștilor (n.n., din farmacii particulare) li s-au alăturat cei din Laboratoarele Farmaceutice din Nordul Spaniei (LNE- Lab. Norte de España).

Misiunea asumată de către LNE s-a materializat prin publicare de broșuri cu teme specifice. De exemplu:

1. Sobre la prevención de las malalties venèries / Prevenirea bolilor venerice. În acest scop, farmaciștii au realizat produsul **BLENOCOL**, pe bază de mercur. Despre acest produs, autorii fac o prezentare ilustrată cu 10 imagini, la paginile 59-62, din care noi am redat coperta publicației **EL BLENOCOL CUSI – PREVENIR, ES MAJOR QUE CURAR / PREVENIREA ESTE MAI IMPORTANTĂ DECÂT SĂ VINDECĂM**. Pe copertă, în Antet citim: **LABORATORIOS NORTE DE ESPAÑA**; urmează adresa; pe marginea de jos-, se menționează Tipografia și anul publicării: **Tip. DE LOS LABORATORIOS NORTE DE ESPAÑA – MASNOU** (Barcelona), 1926 (fig. 6).

Fig. 6. Coperta publicației **EL BLENOCOL CUSI – PREVENIR, ES MAJOR QUE CURAR**

2. Les monografies de la llar. Des d'un altre vessant, al 1931 els LNE van iniciar la publicació d'uns fulletons sota el nom genèric de „Monografias del Hogar” dirigits a l'àmbit familiar. / Monografiile Ilarului. Pe de altă parte, în 1931, LNE a început să publice broșuri sub denumirea generică de „Monografii ale casei”, care vizează sfera familiei. Prima broșură se intitulează „*Primeras Atenciones a Heridos y Accidentados*” / „Primul ajutor la Răniți și Accidentați”, (RSCHF, fig. 11, p. 63). Ca produse farmaceutice din această categorie, Produse cu acțiune topică, dezinfectante, s-au realizat: **DERCUSAN**, cu spectru larg de acțiune pe bază de cloramină T; **Pasta LASSAR**, pe bază de oxid de zinc, cu acțiune antiseptică și cicatrizantă (RSCHF, pag. 62-63).

2. n.n. – nota noastră Herbarum (Ierbar) prin imitarea naturii cu imagini realizate pe viu.

3. [indice bibl. 3, -MDE, ed a III-a, Ed.Șt.Enc. București 1986; 80, 109, 702, 1696 (1908)].

4. Informații bibliografice: Titlu *Pharmacopoeia Matritensis*, Ed. Miguel Rodriguez (Herederos de) Francisco; Coautor: Imprenta Real (Madrid) e Typographia Regia, 1739; Exemplar original de la Universitatea Complutense din Madrid, Scanată la 5 febr. 2009.

5. Pasta Lassar ne duce cu gândul în perioada studiilor universitare la București (1957-1962). Când am început practica în farmacie, sub supravegherea farmacistului îndrumător, am preparat nenumărate produse de uz extern, printre care și paste cu oxid de zinc. (Ana Carată)

Fig. 7.

Fig. 7. „*Primeras Atenciones a Heridos y Accidentados*” / „Primul ajutor la Răniti și Accidentați”, (RSCHF, fig. 11-12, p. 63). (scan. RSCHF, p. 62-63)

Alte publicații ale LNE : - articole pentru personalul sanitar auxiliar; - broșuri pentru un comportament etic în familie, cum observăm în paginile care urmează, 64-65, (RSCHF, fig 20-22).

8.

Fig. 8-p.64: *SOCORROS DE URGENCIA - COM HAM D'ÉSSER EDUCATS ELS FILLS* (RSCHF, fig 20-21, p.64) / Ajutor de urgență. Cum ar trebui educați copiii.

Fig. 8-p.65; fig.22: *No han d'esser infligits castigs corporals als fills.* / Pedepasa corporală nu trebuie aplicată copiilor.

Subtitlul 3. Publicacions per a personal auxiliar sanitari.

Un altre tipus de publicacions amb la mateixa finalitat informativa i formativa a tenir en consideració són les dirigides a personal sanitari com poden ser els auxiliars sanitaris, els practicants i les llevadores. / Subtitlul 3. Publicații pentru personalul sanitar auxiliar (RSCHF p.65-69). Alte tipuri de publicații cu același scop informativ și formativ de luat în considerare sunt cele destinate personalului sanitar auxiliar, precum asistenții medicali, practicienii și moașele (fragment, RSCHF p.65).

5. UNES CONSIDERACIONS SOBRE

6. *AntiInflamatoris No Esteroïdals* –AINE.

OPIOIDES / DOLOR / Câteva considerații privind opioidele și durerea, Autor, Valerio Reggi, Farmacòleg, Institut de Farmacologia de Catalunya.

Durerea, ca o consecință directă sau indirectă a unei boli ce poate fi moderată sau intensă, are în multe cazuri un refugiu în opioide, stâlp al acestora dar în multe cazuri inaccesibile. Opioidelor, ca substanțe analgezice, sunt supuse unui control strict prin tratate internaționale, ceea ce constituie o provocare pentru sănătatea publică. OMS a promovat un tratament adecvat al durerii, prin folosirea analgezicelor opioide în mod legal, pe tipuri de durere cu distincție între durerea acută și cronică, cât și pe grupe de vârstă, situații clinice sau grupuri de pacienți cu venituri limitate.

În Europa există o inițiativă care are ca obiect de studiu „Impactul Durerii în Societate”, / „*Societal Impact of Pain-SIP, Impacte del Dolor a la Societat*”, la care a aderat și Spania, implicit Catalonia. Prin această inițiativă, utilizarea opioidelor este bine documentată. Există și un document de consens în folosirea opioidelor în durerea cronică neoncologică, întocmit de Societatea Catalană a Durerii (*SCD-Societat Catalana del Dolor*) și Societatea Catalană de Medicina Familiei și Comunității (*Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitaria - SCMFic*), finanțat de către firma Grünenthal, lider european pe piața tratamentului durerii. Firma produce și medicamentul Tramadol.

Datele publicate de către Serviciul Sanitar Catalan arată o creștere importantă a difuzării opioidelor puternice (Morfina, Tramadolul), după cum rezultă din graficul alăturat, comparativ cu opiacee slabe, medicamente AINS, (*AntiInflamatoris No Esteroïdals* -AINE⁶, Paracetamol, Metamizol (Fig. 9 - RSCHF p.73).

9.

La Final redăm copii ale paginilor care conțin informații pentru specialiștii care doresc să se înscrie ca asociați pentru publicații și norme pentru redactarea articolelor (Fig. 10-12, p. 74-75; 77-78 RSCHF).

Concluzii

Din informațiile selective culese de noi din cele trei lucrări ale autorilor (fraților) catalani, prezentate în acest articol, se pot desprinde unele concluzii: - Ceea ce au gândit și realizat spîierii spanioli în primele decenii ale secolului trecut și chiar mai înainte, sunt exemple, modele, demne de urmat în prezent în țara noastră, posibil și în alte țări. - O concluzie la lucrarea cu nr. 4, se poate formula astfel: Prin Laboratoarele farmaceutice din Nordul Spaniei (LNE) a fost informat publicul asupra normelor de comportament igienic, sanitar, norme care probabil nu erau difuzate prin alte mijloace. Concomitent cu acțiunile de informare a publicului privind comportamentul igienic, sanitar, farmaciștii au făcut cunoscute produsele lor medicamentoase.

10.

Fig. 10. Informații pentru specialiștii care doresc să se înscrie ca asociați pentru publicații, p.74-75, RSCHF.

11.

12.

Fig. 11-12, Norme pentru redactarea articolelor, RSCHF, p.77-78. ■

Surse informative:

1. Ana Carată - *Istoria Farmaciei – Comparații și schițe de curs pentru studenți* – Ed.-Tipo.Tehnoplast, București, 2010, 204 p.
2. Ana Carată, Maria Soporean și colab., *Aspecte din Istoria Farmaciei Catalane - Partea I-a. Fraternitate și Prietenie, SRIF-SCHF, 1991-2020*, Galenus nr. 144/ noiembrie 2020, p.64-67, (76).
3. Mic Dicționar Enciclopedic (MDE, ed a III-a, Ed.Șt.Enc. Buc. 1986, 80, 109, 702, 1696 (1908).
4. https://books.google.ro/books/about/Pharmacopoeia_Matritensis.html?id=8NFwJ_CBQ0UC&redir_esc=y; accesat 16.XI.2020.
5. xxx- Revista de la Societat Catalana d'**Història de la Farmàcia (RSCHF)**, Any 14 – Núm.35 – Juny 2020 (78).

ERATĂ. În Tabelul publicat de noi în Galenus nr.144/nov. 2020, paginile 66 și 67, dintr-o neatenție pe care ne-o asumăm, la titlurile 1,4,5, următoarele cuvinte se vor citi astfel:

1. **Terres medicinals emprades a...**; la autori -indici și cifre! Jaume Bech Borràs¹ i **Consol Grau Costa**². 1- Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya; 2- Llicenciada en...;
4. **La funció divulgativa i ... del segle XX. Cas dels Laboratoris del Norte de España....** Cazol Laboratoarelor din Nordul Spaniei.
5. **Unes ...** Valerio Reggi, Farmacòleg,

Medici bucovineni cu studii europene (VIII)

Farm. primar Maria-Gabriela SULIMAN^{1,2}, Ist. Antoaneta MARINESCU LUCASCIUC^{1,2}

1. Societatea Română de Istoria Medicinii; 2. Societatea Română de Istoria Farmaciei

Rezumat:

În lucrare se prezintă elita medicilor din Țara Fagilor: M. Zotta, I. Bodea, E. Procopovici, O. Gheorghian, Areta Scalat, I. Nandriș etc. Acești tineri școliți în localitățile natale sau la Cernăuți, au urmat studii medicale în Universitățile din Austria și Germania. Pe toți îi lega aceeași valență: patriotismul și emanciparea bucovinenilor. În ultimele pagini am restituit și bioergografia altor personalități medicale, care făceau parte din etniile conlocuitoare: austrieci, polonezi, ucrainieni și evrei.

Cuvinte-cheie: medici bucovineni, universități europene

Abstract:

This paper presents the elite doctors from Tara Fagilor: M. Zotta, I. Bodea, E. Procopovici, O. Gheorghian, Areta Scalat, I. Nandriș, etc. These young people schooled in their towns of birth or in Cernauti, studied medicine in Universities from Austria and Germany. All of them shared their patriotism and their desire for the people of Bucovina to be free. To which in the last pages we also returned the bioergography of other medical personalities, who were part of the ethnic groups: Austrians, Poles, Ukrainians and Jews.

Keywords: doctors from Bucovina, European Universities

Motto:

„De când Bucovina (Țara Fagilor) poate gândi și se poate exprima ca atare în auzul tuturor, de abia din acest moment, ca o firească datorie asimilăm înțelesul proverbului latin: Cogito, ergo sum (Cuget, gândesc deci exist)”
Eudoxiu Hurmuzachi (1812-1874)

Dr. ONCIUL, Grigore (1860, iunie 13/25, Straja, jud. Suceava-1897, apr. 17/29, București)

Fiu al preotului Dimitrie Onciul (1831-1892) și al Sinclitichiei Onciul (născută Lipețchi, fiică de preot, †1861), frate cu Dimitre Onciul (1856-1923), savant, prof. univ., președinte al Academiei Române, director general al Arhivelor Statului și cu Ilarie (1858-1907), consilier la Curtea de Apel din Lemberg și deputat de Rădăuți.

Fig. 1

Fig. 2

Este menționat ca membru al Societății „România Jună”, în pleiada de studenți mediciniști ardeleni și bucovineni, dintre ultimii amintim pe: Octavian Lupu, I. Calinciuc, Pauliuc Burlă, I. Șesan, Constantin Pomuțiu,

I. Cuparencu, I. Nandriș, D. Cudla, T. Costâc și Izidor Bodea, arădeanul, viitorul medic pediatru și director al Spitalului de copii de la Cernăuți, care s-a dat concursul cu patriotism la Unirea Bucovinei cu România. În locuința sa din Cernăuți s-a editat Revista „Glasul Bucovinei” și împreună cu membrii Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina (1862) s-a pregătit ziua cea mare a Unirii Bucovinei (1918.11.15/28.) [1]. Medic la Spitalul din Cernăuți, plecat la București, unde a și murit, înmormântat în Cimitirul din Cernăuți (Fig. 2) [2].

Dr. PHILIPOVICZ, Wladimir

(1858, com. Bobești - 1935, ian. 6, Cernăuți)

A fost una dintre personalitățile marcante din istoria chirurgiei în Bucovina Imperiului habsburgic, s-a născut în com. Bobești, districtul Cernăuți, într-o familie de polonezi.

După studiile liceale din Cernăuți, urmează Facultatea de Medicină din Viena, pe care o finalizează cu titlul de doctor, în 1884. Pentru un timp, profesează ca medic la Triest dar în 1886 se reîntoarce la Cernăuți, unde ocupă postul de medic secundar în noul Spital general. În anul 1898 (5 iunie) a decedat medicul șef al serviciului de chirurgie, dr. Wladimir Zaloziaki, care era tot de origine poloneză (n. 1842, apr. 3, Knieze, Galiția), dr. în medicină de la Facultatea din Lemberg (1866). Tânărul medic W. Philipovicz a fost numit în locul defunctului și prin el, secția de chirurgie a Spitalului din Cernăuți, va cunoaște o modernizare de nivel european, deoarece studiasse temeinic în clinicile vieneze unde făcuse stagii conduse de mari profesori, ca „Theodor Billroth al cărui elev favorit fusese și s-a vădit și un real talent”, afirmându-și, totodată, capacitatea de clinician și de excelent operator, atât în chirurgia

abdomenului, prin tehnici elaborate de prevenire a recidivelor, cât și ca bun diagnostician.

Spitalul Central din Cernăuți.

Este autorul anonim al unor „descriseri de mezenterită retractilă a ileonului terminal, care predispune la formarea volvulusului și-a imaginat și executat o mezenteroplastie preventivă”; unul dintre responsabilii, care a semnalat ravagiile pelagrei, publicând prezentări de cazuri și în același timp profilaxia și terapia ei; noile laboratoare de bacteriologie și anatomie patologică sunt înființate tot la inițiativa sa. La prosectură și-au început activitatea „doi anatomo-patologi, care vor deveni mai târziu figuri importante de specialitate, Raubitachek la Viena și Luchscha la Praga”. Din cercetările făcute de acești medici împreună cu Philipovicz „s-a constatat că deseale occluzii intestinale ale bucovinenilor se datorează intestinului subțire care este mai lung decât la populațiile vestice”.

Pentru meritele sale profesionale a fost numit Inspector general sanitar pentru Ducatul Bucovinei și singurul medic bucovinean ales membru în Consiliul Sanitar Superior din Viena, fiind primul medic radiolog care practică această specialitate în Spitalul Central din Cernăuți. Ca majoritatea medicilor radiologi din acea vreme „victimă a insuficienței mijloacelor de protecție și a duratei îndelungate de expunere”, Philipovicz suferă o radiodermită a mâinilor, pensionându-se în 1920. A decedat la 6 ian. 1935.

Dr. PHILIPOVICZ, Ioan (1887, mai 18, Cernăuți – 1967, oct. 22)

A studiat la Facultățile de Medicină din Leipzig și Viena, susținându-și doctoratul în ultima capitală (1910). Rămâne să-și desăvârșească studiile la Clinica prof. Anton von Eiselberg, dar odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, este mobilizat și conduce un spital militar de campanie austriac; aici a practicat în secția de chirurgie

și transfuzia de sânge, „*fapt ce a făcut ca să fie citat de mai multe ori în <Chirurgia de război> a lui Page Franz*”, apărută la Editura Barth din Leipzig (1922).

Se întoarce la Cernăuți, unde va ocupa serviciul de chirurgie, după pensionarea tatălui său (1920); abilitat docent la Facultatea de Medicină din București, cu lucrarea „*Hemoragiile mamelei*”, în specialitatea chirurgie generală (1932).

În cele peste 100 de articole publicate în țară și străinătate se găsesc lucrări originale: descrie primul o afecțiune numită „*Paragnoitis Phlegmonosa*”, care constă din „*abcese ale coapsei deasupra genunchiului, fără nicio legătură cu articulația și care se produc pe cale metastatică în timpul bronhopneumoniilor gripale*” (1934). Totodată „*primul caz de trihobezoar din România, este publicat de el în <Chirurgia> nr. 2, 1957, p. 258 și un procedeu pentru extirparea hemoroizilor îi poartă numele*”.

După cel de-al Doilea Război Mondial a funcționat ca medic primar chirurg la Spitalul din Sibiu. A decedat în 22 oct. 1967 și „*Clinica I Chirurgică din Viena a ținut o ședință comemorativă, la 15 nov. 1967 în care prof. dr. Paul Fuchsig a făcut elogiul lui Ioan Philipovicz*”, iar presa de specialitate din Austria a publicat articole comemorative [3].

Dr. veterinar CUPARENCU, Ioan (1810, martie 8, sat Cuparencu-Călinești, com. Șerbăuți, jud. Suceava, Bucovina – după 1880?).

A făcut studii universitare la Pesta, obținând diploma de veterinar (1829), după care a urmat și agronomia, la Viena; fiind pregătit și activând în ambele profesii, au apărut și unele confuzii. Din 1852 era medic veterinar în Moldova, „*servind atât în zootehnia țării, la Tg. Frumos și lași iar din 1860 ca veterinar militar*”; în 1865 era veterinar de regiment clasa a II-a (asimilat gradului de căpitan) la Vânători călări; a participat la Războiul de Independență (1877).

Prin decret domnesc a primit titlul de „*vel pitar*”, ca răsplătă „*pentru combaterea și stingerea unei epizotii*”. Propune Ministerului din Năuntru al Moldovei, „*simplu numai din sentimentul ce totdeauna conservez pentru Patrie ca român*”, o metodă

de stârpire a lăcustelor, „*care cată să iasă pe la 10 ale lunii mai*”. După mai multe experiențe, propune Guvernului „*Un metod foarte ușor și puțin costicos*”, pentru a scăpa de aceste insecte atât de păgubitoare, prin formula: „*Acidum sulfuricum crudus, Manganum, Hiperoxid, Sal communis, Aqua communis*”. Rețeta a fost studiată și respinsă ca fiind toxică pentru oameni, plante și animale.

A fost unul dintre primii publiciști veterinari, redactând articole și broșuri de popularizare; a colaborat la „*Jurnalul de agricultură*”, redactat de Ion Ionescu de la Brad, la care a scris, începând cu anul 1859, articole referitoare în special la bolile cailor; până în anul 1880, el a publicat mai multe cărți, broșuri, instrucțiuni și multe articole. Dintre primele broșuri, amintim pe cea publicată în 1860, cu titlul: „*Învățătură practică a medicinei veterinare pentru ferirea și lecuirea bolilor lipicioase ale vitelor cornute, cailor, oilor, rîmătorilor, păsărilor domestice, câinilor și altele*”, tipărită la Iași (50 pagini), fiind considerată prima carte cu subiect de medicină veterinară publicată în Moldova. Această broșură cât și cele publicate ulterior, ca: „*Bolile tubului digestiv la cal*” (1874) sau „*Bolile contagioase la bovine*” (1876), reiau întrucâtva conținutul unor publicații anterioare ale sale; a publicat „*Instrucțiuni pentru ferarii potcovari Regimentului IV de Artilerie*” (1880); a căutat în toate publicațiile și articolele sale, să propage în rândul celor mulți dragostea pentru îngrijirea și creșterea animalelor. În evidențele Bibliotecii Academiei Române sunt 8 cărți publicate de el în perioada 1860-1880 cât și traduceri: Zachar, A., ș.a. *Die Entwicklung der Land-und Forstwirtschaft und ihrer Industrien. Desvoltarea agriculturii și economiei silvice cu industriile lor*. Trad. ~ de ș.a. Wien, 1901 [4].

Academician (m. c.) profesor univ. dr. SPÂNU, Petre (1894, ian. 17, com. Vicovul de Jos, jud. Suceava-1962, aug. 7)

A fost unul din cei zece copii ai țăranului sărac Gavrilă Spănu, din comuna învecinată Gălănești și al Elisavetei (născută Nuțescu), fiind mulți copii la părinți, a dus-o greu cu traiul.

În vara anului 1905 a dat examen de admitere la Liceul de stat cu limba

de predare germană, singurul care exista atunci în Rădăuți, urmându-l până în 1913, ca șef de promoție în fiecare an, în ultimii doi ani fiind cel mai bun elev din întreg liceul; își ia bacalaureatul cu distincție, fiind promovat primul dintre cei 30 de candidați; în toamnă, cu toate condițiile dificile pentru el, fiind român, a reușit să intre al treilea din 180 candidați, la concursul pentru admiterea în Institutul medico-militar veterinar din Viena, urmând cursurile Școlii superioare de medicină veterinară din Viena, până la 16 oct. 1917, când își ia diploma de medic veterinar de stat; a promovat examenul de capacitate la Viena (1919, nov. 20), continuându-și cercetările pentru teza de doctorat începute în 1916, când era asistent voluntar la Catedra de histologie, biologie și patologia peștilor, din Școala superioară de medicină veterinară din Viena.

Și-a susținut teza de doctorat: „Über die Kloake der Zypriniden” (1920, martie 31) și a fost promovat „doctor în medicină veterinară”; numit subdirector tehnic al noii herghelii și al depozitului de armăsari de la Rădăuți, care au fost reînființate în 1919 de către Statul român, ocupând concomitent și funcția de șef al Serviciului zootehnic al inspectoratului zoo-veterinar din Cernăuți, pe care le-a organizat ca unități model.

Numit director al Hergheliei de stat și al Depozitului de armăsari Bonțida-Cluj (1924, ian. 1); se prezintă la concursul pentru o bursă de specialitate în zootehnie (1929). În acest timp, studiază la Viena cursurile și lucrările de specialitate ale unor profesori celebri de la Școala superioară de medicină veterinară, precum și de la Școala superioară de cultura solului din Viena, vizitând cu acest prilej crescătoriile de animale ale statului de la Wieselburg, Piber, depozitele de armăsari de la

Schönbrunn și Graz, apoi regiunile cu o zootehnie avansată în creșterea taurinelor și a cailor: Pinzgau, Montafon, Oberinntal, Allgäu, Hollabrunn etc. și hipodromurile de galop de la Freudenau și cel de trap de la Rotunde. Trece apoi în Franța, unde a audiat cursuri la Școala superioară de medicină veterinară de la Alfort și vizitează cele mai vestite și valoroase unități de creșterea animalelor, ca aceea a Școlii de Agricultură de la Grignon, hipodromurile de la Longchamp și Auteuil, precum și târguri și expoziții de animale.

A urmat și cursurile Academiei de înalte studii agronomice din Cluj (1931–1936), obținând diploma de inginer agronom, cu distincție (1936, nov.).

Din aprilie 1937 este numit membru în Consiliul zootehnic și sanitar-veterinar din Ministerul Agriculturii din București, cu delegație de director pe mai departe al Hergheliei Bonțida; șef al Serviciului zootehnic din Direcția zootehnică și sanitar veterinară din Ministerul Agriculturii (1937, oct.-1939, mai 6), având în continuare delegația de a conduce herghelia Bonțida, de care nu vroia să se despartă, fiind legat și de numeroasele realizări înfăptuite aici, nu numai în creșterea calului, ci și în creșterea bovinelor de rasă Simmental, a oilor Merinos transilvănean, metiși Karakul-Țurcană, găini Rhode-Island și Plymouth-Rock, cât și în apicultură: stupina stațiunii dotată cu peste o sută de stupi Dadant-Blatt, servea ca model și stimulent puternic pentru apicultorii din zonă.

Un act de mare curaj al dr. P. Spănu a avut loc în 1940; imediat ce s-a aflat despre Dictatul de la Viena din 30 august 1940, a dat ordin specialiștilor și îngrijitorilor de animale care nu doreau să rămână pe loc, ca toate animalele Hergheliei Bonțida să fie mâinate din urmă cât mai repede peste granița fixată prin acel act nedrept. Până ce au aflat hortiștii, ordinul a fost adus la îndeplinire, dar pentru acest fapt a fost condamnat la moarte de către statul ungar, sentință care n-a putut fi îndeplinită, P. Spănu lucrând în continuare pentru binele patriei sale, România.

Inspector general zootehnic, însărcinat cu îndrumarea tuturor instituțiilor zootehnice din țară (1939, mai-1946, dec.) iar până în mai 1948, își desfășoară activitatea ca subdirector general în Ministerul Agriculturii și Domeniilor; conferențiar suplinitor la Facultatea de medicină veterinară din București (1947, nov. 22); director al Secției de animale mari din I.C.Z. (28 mai-21 oct. 1948); profesor și rector al Institutului de zootehnie și medicină veterinară din Arad (1948, oct. 21-1951, dec. 15); decorat cu *Ordinul Muncii* clasa a III-a (1954); membru corespondent al Academiei Române (1955, iulie); profesor șef de catedră și-a desfășurat activitatea la Institutul agronomic din Timișoara, Facultatea de zootehnie, din 1955 până la sfârșitul zilelor sale, prematur și neașteptat la 7 august 1962.

Prof. P. Spănu a participat la congrese internaționale în Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și Bulgaria, reprezentând țara cu cinste; a publicat monografia „*Creșterea ecvinelor*” (Curs unic) litografiat, M.A.S., București (în colab. cu Gh. Moldoveanu, 1958).

Opera sa, vastă și multilaterală, are caracteristicile pionieratului, aproape în toate direcțiile, unde prin activitatea sa temeinică a obținut realizări remarcabile; deschizător de drumuri noi, pentru știința și practica din țara noastră; bun organizator, cercetător pasionat în zootehnie, genetică, parazitologie, patologii veterinare, bază furajeră și cu o mare competență didactică [5].

Profesor univ. dr. PUȘCARU, Dimitrie (1897, dec. 9, Cerepcăuți, distr. Siret-1982, apr. 28, București, înmormântat în cimitirul de la Putna).

Urmează școala primară la Siret, apoi liceul la Cernăuți, cu Bacalaureat la Suceava (1919); studii superioare la Facultatea de Medicină Veterinară din București (1919-1925); efectuează specializări în domeniul Zootehniei și Alimentației animalelor domestice la Berlin, Stockholm și Copenhaga (1927-1931); director de secție la Institutul de Cercetări Zootehnice, București, secretar general în Ministerul Agriculturii (1946-1948); director la Institutul de Cercetări Zootehnice și Piscicole, profesor titular de Alimentația animalelor la Facultatea de Medicină Veterinară,

București (1948-1950), cercetător la Academia Română (1950-1959), prof. univ. la Institutul Pedagogic din București (1959-1970), doctor docent în științe (1961) [6].

Dr. veterinar, cercetător științific ISOPEȘCU, Ioan Titus (1913, oct. 1, Rădăuți-1997, București)

Absolvent al Facultății de Medicină Veterinară din București, promoția 1935; a susținut teza de doctorat: „Cercetări experimentale asupra bolilor contagioase ale oilor din România” (1936); a activat ca asistent universitar și șef de lucrări sub conducerea Prof. dr. doc. N. Stamatin în Facultatea de Medicină Veterinară la catedra de Microbiologie; ulterior cercetător științific la Institutul „Pasteur” și la Institutul de Inframicrobiologie „Șt. Nicolau” al Academiei Române. Preocupările sale științifice au fost în domeniul imunologiei, preparării vaccinurilor, studiului bacteriozelor și virozelor la animale; a preparat vaccinul anticărbunos 1190 R (tulpină de Bacillus anthracis apatogenă, acapsulogenă și imunogenă) și vaccinul antirujetic VR-2, care au înregistrat aprecieri internaționale și i-au adus titlul de Laureat al Premiului de Stat (1956) pentru lucrarea: „O nouă metodă de vaccinare anticărbunoasă la animale”. A elaborat, în colaborare, cursul de Bacteriologie specială, 1951, București; și monografia „Febra aftoasă”, Editura Academiei Române, 1960. S-a pensionat în anul 1971 [7].

Dr. veterinar, cercetător științific SAGHIN, Ilie (1907, feb. 21, Stupca (azi Ciprian Porumbescu, Suceava-?)

Absolvent al Facultății de Medicină Veterinară din București (1934); a activat ca asistent universitar (1936-1938), medic veterinar de laborator (1938-

1940), șef de laborator la secția Zooeconomie (1943-1958), șef de laborator la stațiunea Slobozia (1958-1964), cercetător științific la I.C.Z., colaborator științific al Academiei Române (1949-1956); s-a specializat în Germania (1936), fiind preocupat de producția animalieră, creșterea valorii nutritive a nutrețurilor, ameliorarea animalelor domestice. A publicat vol. *Îngrășarea porcilor* (1957), a colaborat la lucrarea: *Monografia geografică a României* (1959), capit. *Creșterea animalelor* [7].

Dr. veterinar CORLĂȚEANU, Dragoș (1943, apr. 11, sat Mănăstirea Humorului, Suceava-2001, iunie 30, Suceava)

Face parte din acest neam cu originea într-un ramificat arbore genealogic ale cărui rădăcini sunt cunoscute încă din 24 apr. 1599, când un Corlățean este amintit „ca marele vâtaf de Suceava”. La acest neam, s-au adăugat prin alianță și altele ale celor care au trecut munții din Maramureș, dar stâlpii familiei au rămas tot Corlățenii, dintre care trei generații de primari ai comunei natale: bunicul, Dimitrie Corlățeanul (1868-1958), „ales primar pe vremea lui Frantz Josef”, bun și harnic gospodar, om cu frica lui Dumnezeu, care mai avea și o casă cu 10 copii. Și dacă nu-i mitologie, se spune că bunicul a luat calea Vienei să conducă un consătean la o consultație oftalmologică. Cât timp acesta era la spital, primarul D. Corlățeanul a fost primit în audiență de împărat, ca să îi spună acestuia necazurile și greutățile neamului.

Al 2-lea primar în perioada 1946-1948 a fost chiar tatăl său, Loghin Corlățean (1903-1980). Din cauza originii „nesănătoase”, în 1962, fiind student la Facultatea de Medicină Veterinară din Iași, i s-a pus în vedere să părăsească facultatea. În tratative caracteristice vremurilor, tovarășul de la Serviciul de cadre l-a trimis acasă pe tânărul student să-și lămurească părinții, ca să intre în colectiv. Tatăl a refuzat categoric să intre în „tovărășire”, fiul plânge că îl vor exclude din facultate dar primește următorul răspuns: „- Nu-i nimic, nici eu n-am facultate și n-am murit. Nu vei muri nici tu. Ne vom descurca noi!” Era un răspuns pe măsura înțelegerii firești ai omului,

care nu-și poate lăsa avutul pe mâna celor care întorsese istoria cu susul în jos. Cea care a intervenit de fapt, prin crizele zbuciumate de rău și leșin, a fost mama, care resuscitată chiar de tatăl recalcitrant, s-a revenit și astfel amândoi cu lacrimi în ochi au semnat intrarea în întovărășirea ținutului muntos. Da, așa s-a întâmplat!

Cu noaptea în cap, tânărul student ajunge la Iași „la ușa cadristului” de pe strada Sărării, cu cererea semnată de tatăl său: „- Vezi tovarășe student, aceasta-i singura cale, te-ai convins?!” Urmarea a fost la fel ca în toate situațiile vremii: „cazarea tovarășului cadrist, în casa bunicilor, sub dealul Corlata, pentru ca Andrei, fiul, născut rahitic și plâpând (...), să se înzdrăvenească puțin cu laptele de la vaca tatălui studentului D. Corlățeanu”.

Absolvent din prima promoție a Facultății de Medicină Veterinară de la Iași (1966), a activat ca medic de circumscripție sanitar veterinară în com. Dărmănești, apoi inspector general la Direcția Generală pentru Agricultură, șef al Laboratorului sanitar veterinar județean Suceava. În activitatea publicistică a fost directorul editurii „Cuvântul nostru” și redactorul șef al acestei publicații; membru fondator al Mișcării ecologiste din Suceava (după 1990); președinte al Sindicatului Medicilor Veterinari și al Camerei Federative a Medicilor Veterinari din România; membru al Societății Scriitorilor bucovineni; a întemeiat fundația „In memoriam”.

A publicat peste 7 volume printre care: „Călător prin Australia” (1990), Ed. Abeona, București, în care este redată perioada de specializare în parazitologie din 1979, la Universitatea din Sydney; „Strategii de supraviețuire” (1995), „Pământul fâgăduinței” (1997), „Sub Tabără” (1998), „Veterinarii sub Gavrilăscu” (1999), „Mănăstirea Humorului” (2000) ș.a.

„Mănăstirea Humorului” este o importantă monografie, apărută la Editura Cuvântul Nostru, Suceava (2000), din care am extras câteva momente ale vieții și activității familiei și a concetățenilor: el a avut norocul și voința să termine o facultate atât de importantă, care i-a adus mai multe satisfacții profesionale.

În 1992 a absolvit un curs de „Economie de piață și relații de muncă” la Institutul de Studii pentru Centrul și Estul Europei din Tel Aviv și tot în Israel, în 1995, a frecventat un curs de 2 luni cu tematica „Securitate și relații industriale în economia de piață”, organizat de Ministerul Afacerilor Externe, la Institutul Beit Berl din Tel Aviv; în 1993 a absolvit un curs cu tematica „Economia de piață”, în Elveția și tot în acest an a urmat un curs similar „centrat pe secretele economiei de piață”, la Colegiul Ruskin din Oxford, Marea Britanie ș.a.

A fost preocupat și interesat de domeniul apiterapie, „fiind inventatorul medicamentului Polifort, bazat pe valorificarea polenului, considerat și pionier în cercetarea propolisului”.

În cartea „Pământul făgăduinței” (1997), unde, pe lângă cursurile de perfecționare, arată că s-a inițiat „în multe taine ale religiei și miracolelor creștine din Țara Sfântă”.

A fost ctitorul adevărat al Bisericii monument „In Memoriam”, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, situată lângă fosta temniță roșie, azi Palatul de Justiție.

Dr. Ioan Ieșcu, care a spus că „această biserică dovedește că binele poate învinge răul”, a readus în atenție greutățile cu care s-au confruntat ctitorii fondatori pentru ridicarea bisericii, dar și momentele înființării Mișcării Ecologice din Bucovina, la care dr. D. Corlățeanu a avut un rol important [8].

Istoricul Mihai Iacobescu și-a amintit de dr. D. Corlățeanu ca despre „un entuziast, un om extrem de curat la suflet, un om care gândea în perspectivă”, subliniind faptul că „ce poate fi mai frumos decât să vezi că un gând care s-a cristalizat cândva este preluat, amplificat și își găsește împlinirea cu ajutorul prietenilor”.

La rândul său, dr. Mircea Bilus, a rememorat momentul în care l-a cunoscut pe dr. D. Corlățeanu la Dispensarul veterinar Dărmănești, apreciind „caracterul plin de demnitate și noblețe” al acestuia și a enumerat câteva din realizările sale profesionale și literare. Profesional, dr. D. Corlățeanu „a fost un adevărat apostol al medicilor veterinari în lupta pentru autonomia profesiei”, iar pe tărâm literar s-a remarcat prin volumele „Călător prin Australia” și „Mănăstirea Humorului”, o monografie „scrisă cu cerneala profunzimii sufletului său”.

Un om deosebit, care s-a zbatut să și împlinească proiectele, „un om ales”, pentru că, așa cum a spus preotul Laurențiu Milici, „Dumnezeu lucrează cu oamenii!”

Acesta a fost omul, medicul, cercetătorul și ecologistul, care s-a străduit și a reușit să lase posterității un nume providențial [9].

Dr. HNIDEI, Constantin (1892, mai 21, com. Văleni-1973, Frătăuții-Vechi)

S-a născut la 21 mai 1892 în comuna Văleni, de lângă Cernăuți, unde tatăl său era preot, într-o

familie numeroasă cu șapte copii. A urmat școala primară din satul natal, după care în 1903 se înscrie la Liceul din Cernăuți pe care îl trece cu un strălucit bacalaureat (1911). Primește o bursă de studii și în 1912 se înscrie la Facultatea de medicină din Viena. În anul cinci este încorporat în armată; izbucnise Primul Război Mondial și tânărul student este trimis pe front ca medic militar, până în anul 1918. Reia cursurile facultății și după un an devine medic generalist. Deși i s-au oferit în Viena mai multe posturi de spital (asemenea tuturor tinerilor medici cu studii europene din Bucovina) refuză și se întoarce cu entuziasm în România Mare unde știa ce răspunderi are față de sănătatea concetățenilor săi. Este numit medic la Tereblecea (1921), la Sinăuți (1922); în anul următor se transferă la Frătăuții-Vechi, localitate de reședință dar mai avea în grijă și satele Frătăuții Noi, Costișa, Măneuți, Gălănești, Vicov de Jos, Fântâna Albă, Climăuți și Baineț. La București urmează cursuri de specializare în medicina internă devenind un bun diagnostician în boli pulmonare. Era un medic conștient și de multe ori sever cu bolnavii care nu-i ascultau sfaturile sau nu urmau medicația prescrisă; împreună cu oficialitățile satelor depunea eforturi importante pentru ca sătenii să respecte regulile de igienă. A fost numit Medic-Şef al județului Rădăuți (1944-1946), dar din proprie inițiativă se întoarce la circumscripția sa, unde va rămâne până la vârsta de 60 ani, când se pensionează. A decedat în anul 1973 și a fost înmormântat în Cimitirul din Frătăuții-Vechi, lăsând în urma sa, conform dărilor de seamă statistice, o stare de sănătate pozitivă care se regăsea în mod special în scăderea mortalității infantile [10]. ■

Surse informative:

1. Marin F., *Medicii și Marea Unire*, Ed. Tipomur-Tg. Mureș, 1993, p. 40;
2. Pasailă V., *Straja-vatră de istorie bucovineană din Valea Sucevei*, Ed. Feed Balk-Eurodidactica, 2009, p. 152;
3. Reiner A., *O familie de chirurgi Wladimir și Ioan Philipovicz*, în vol. XXII Congres Internațional d'histoire de la médecine, Bucurest-Constanta, 30.08-5.09.1970, p. 471-472;
4. Curcă D., *Centenarul Marii Uniri de la 1918, la Facultatea de Medicină Veterinară din București (II)*, Veterinaria, Anul IX, nr. 33, ianuarie - martie 2019, p. 32-33;
5. Curcă D., *Personalități marcante ale medicinei veterinare din Bucovina, membri ai Academiei Române*, STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS, vol. VII, 2014, p. 37-58;
6. Curcă D., *Centenarul Marii Uniri de la 1918, la Facultatea de Medicină Veterinară din București (II)*, p. 42;
7. Curcă D., *Idem*, p. 44;
8. Ieșcu I., Prefață la *Mănăstirea Humorului*, Edit. Cuvântul Nostru, Suceava (2000), p. 5-8;
9. Curcă D., *Idem*, p. 48-49;
10. Luchian D., *Frătăuții-Vechi*, Ed. Steaua Rădăuți, 1975, p. 120.